

AUGUSTINS SMÅSKRIFTER OM TROEN

BIND 2

KRISTENDOMSUNDERVISNING FOR BEGYNDERE

TRO, HÅB OG KÆRLIGHED. EN HÅNDBOG

ANIS

AUGUSTINS
SMÅSKRIFTER
OM TROEN

BIND 2

Kristendomsundervisning for begyndere
Tro, håb og kærlighed. En håndbog

Oversættelse:
Torben Damsholt

Forlaget Anis
København 2005

Augustins småskrifter om troen, bind 2
Kristendomsundervisning for begyndere
Tro, håb og kærlighed. En håndbog
Originaltitler: *De catechizandis rudibus* og
De fide, spe et charitate. Enchiridion
Oversættelse: Torben Damsholt

© Forlaget ANIS 2005

Bogen er sat med Palatino og trykt hos BookPartner

ISBN 87 7457 328 4

Omslag: Bente Jarlhøj

Udgivet med støtte fra Jens Nørregaard og Hal Kochs Mindefond
og Anis-Fonden

Forlaget ANIS
Frederiksberg Allé 10
DK-1820 Frederiksberg C
tlf. 3324 9250
www.anis.dk

INDHOLD

Indledning 7

Indholdsoversigt 11

Kristendomsundervisning for begyndere 13

Tro, håb og kærlighed
en håndbog 61

Noter 129

INDLEDNING

Augustin (354-430) var fra 391 præst og fra 395 til sin død biskop i Hippo Regius (nuværende Annaba i Algeriet), som dengang var den betydeligste by efter Karthago i det romerske, latintalende Nordafrika. Siden 386 havde han levet som fri og uafhængig forfatter; men i de mange år i Hippo Regius havde han i første række sine embedsforpligtelser at passe, og hertil hørte blandt andet en næsten daglig virksomhed som prædikant. Mange af Augustins prædikener blev siden udbredt i skriftlig form, og mange omarbejdedes til bibelkommentarer. På den baggrund er det forståeligt, at de større litterære arbejder, som han også påtog sig, måtte blive til i den tid, der var tilovers, og de hovedværker fra den senere tid, som især har slået hans navn fast som en af alle tiders største kristne teologer og tænkere, blev da også til over længere tid. Det gælder især *Treenigheden* og *Guds stad*.

Men Augustins anseelse og autoritet i samtiden var så stor, at mange henvendte sig til ham for at få råd og vejledning eller svar på konkrete spørgsmål. Det fik de, undertiden i et brev, som er bevaret for eftertiden, undertiden i form af mere omfattende skrifter, der i nogle tilfælde samlede spørgsmålene sammen til besvarelse et for et. Denne side af Augustins forfattervirksomhed er blevet sammenlignet med en kirkelig brevkasse (H. Haystrup). De to skrifter om den kristne tro, der er indholdet af nærværende bind, er begge affødt af sådanne private henvendelser, men de har begge en så almen karakter, at de har vundet stor udbredelse, hvilket en righoldig håndskriftoverlevering vidner om, og de har til alle tider, også i vore dage, stået som lettilgængelige, samlede udtryk for Augustins modne og afklarede syn på kirke og kristendom.

Kristendomsundervisning for begyndere (*De catechizandis rudibus*) er fra årene 400-05. Det nævnes uden kommentar i Augustins *Tilbagekaldelser* som et blandt adskillige fra denne tid, som for Augustin var en meget frugtbar periode. I skriftets indledning kan man læse, at det er affødt af nogle spørgsmål fra en

diakon i Karthago, Deogratias, både vedrørende form og indhold for den undervisning, han som utallige andre embedsindhavere måtte påtage sig af voksne, der ønskede at tilslutte sig den katolske, dvs. almindelige, kirke ved først at modtage katekumenindvielse for så senere at forberede sig til dåben. Århundredet efter de sidste romerske kristenforfølgelses ophør (311) prægedes af masseovergang til den nu både tilladte og favoriserede religion. I Nordafrika havde det også været præget af splittelsen mellem den donatistiske og den katolske kirke, hvor den sidstnævnte i årene omkr. 400 var ved at få overtaget, især takket være Augustins teologiske og politiske indflydelse. Dette har også medført ændrede arbejdsvilkår for en diakon i Karthago. De *rudes* (egentlig rå, udannede, ukyndige), som nævnes i skriftets titel, er det i forhold til kristendommen; på passende sted understreges det, at undervisningen må differentieres i forhold til de vordende katekumeners forudgående skolegang.

Augustins vejledning er veloplagt. Deogratias får gode råd om at tage sin opgave alvorligt, men også med munterhed, og om vægtningen af moralske forskrifter over for orientering om bibelens indhold. Til gavn og glæde for ham og andre læsere giver Augustin derpå to eksempler på, hvordan han selv ville gribe undervisningen an, et længere og et mere sammentrængt. Fremstillingen her giver direkte indblik i Augustins bibelbrug, hans figuraltolkninger og allegoriske læsninger, der tilkender det gamle testamente en stor plads i helheden som profeti, både om de senere, centrale frelsesbegivenheder og om de nutidige kirkeskikke. Med hensyn til udviklingen af Augustins opfattelse af historien som frelseshistorie udgør *Kristendomsundervisning for begyndere* et betydningsfuldt mellemlid mellem de første ansatser i *Den sande religion* (bd. 1) og den fulde udfoldelse i hovedværket *Guds stad*. Efter dette syn er kristendommen i virkeligheden så gammel som skabelsen; således forklarer Augustin det videre i et senere brev til Deogratias (*Brev 102,12-15*).

Kristendomsundervisning for begyndere har været brugt som inspirationskilde af missionærer i fremmede verdensdele helt op imod moderne tid.

Også *Tro, håb og kærlighed* (*De fide, spe et charitate*), som Augustin selv – med nogen reservation med hensyn til omfanget – kalder *En håndbog* (*Enchiridion*), er blevet til efter henvendelse fra en bestemt person, Laurentius, der synes at være en læg-

mand. Hans bror Dulcitus, til hvem Augustin kort tid efter sendte et andet skrift med svar på otte spørgsmål, var tribun og notar, dvs. en højtstående embedsmand, og udsendt til Afrika af kejseren for at gennemføre lovgivningen mod donatisterne. Håndbogen må være skrevet efter 420, idet Hieronymus omtales som afdød (23,87). Den tilhører således den sidste periode i Augustins forfatterskab, hvor dønningerne efter den store strid med Pelagius og hans tilhængere om nåden og den frie vilje endnu ikke havde lagt sig, hvor også de senere dele af *Guds stad* blev til.

I sine *Tilbagekaldelser* omtaler Augustin skriftet kort: »Jeg har også skrevet en bog om *Tro, håb og kærlighed*, da den mand, jeg har skrevet den til, havde bedt mig om at få et lille skrift af mig, som han altid kunne have ved hånden, den genre som grækerne kalder *Enchiridion*. Der synes jeg, at jeg ganske omhyggeligt har sammenfattet, hvordan man bør dyrke Gud, det som den hellige skrift forstår ved menneskets sande visdom« (*Retr.* 2,63).

Næsten hele *Håndbogen* har karakter af en tros lære, mens håb og kærlighed kun får en meget kort omtale i de allersidste kapitler. Ligesom i det tidlige, og langt kortere, skrift *Troen og trosbekendelsen* (bd. 1) følger Augustin gangen i den almindelige trosbekendelse; men hvor han der var mest udførlig i sine forklaringer af treenigheden og Kristi to naturer, er det i *Tro, håb og kærlighed* spørgsmålene om synden, om Guds suveræne nåde og om forudbestemmelsen til frelse eller fortabelse, der får mest plads. Argumentationen har i lange stræk karakter af udlægning af centrale bibelsteder, især i Romerbrevet.

I hele Augustins store forfatterskab er det dette skrift, der kommer nærmest til at være en almindelig dogmatik, og som sådan har det været læst og påskønnet op igennem kristendommens historie. Både katolikker og jansenister, lutheranere og kalvinister, har kunnet påberåbe sig *Håndbogen* i religionsstridigheder, og derfor har den i mange kommentarer været udlagt som helt svarende til de forskellige trosretninger. For en nutidig, kirkehistorisk og mentalitetshistorisk interesseret læser er det nok så betydningsfuldt, at dette skrift rummer en sammenfatning af den ældre Augustins teologi. Med udgangspunkt i de *Filosofiske dialoger* og de *Småskrifter om troen*, samt i hans *Bekendelser*, som jeg tidligere har oversat, kan man her finde det ende-

INDLEDNING

lige udkomme af hans stadige anstrengelser for at skrive sig til klarhed.

I *Tro, håb og kærlighed* er det undtagelsesvis de korte afsnit (1-122), der går tilbage til middelalderlig tradition, mens inddelingen i længere kapitler (1-33) er foretaget af jansenisten Antoine Arnauld. I nærværende bind er *Kristendomsundervisning for begyndere* oversat fra I.B. Bauers udgave og *Tro, håb og kærlighed. En håndbog* efter E. Evans udgave, begge i Corpus Christianorum, Series latina bd. 46 (Turnholt 1969), og begge sammenholdt med udgaverne i Bibliothèque Augustinienne, henholdsvis ved G. Combès og J. Farges (1949) og ved J. Riviere (1947). Udgivelsen har modtaget støtte fra J. Nørregaard og Hal Kochs Mindefond og fra Anis-Fonden som jeg takker derfor.

Torben Damsholt